

Xavier Casals: “Hi ha una inèrcia informativa que beneficia Vox”

Text: Sergi Picazo / Edició: Berta Artigas / Fotos: Ivan Giménez

Els mitjans parlem massa de Vox?

Depèn. A l'octubre passat, quan l'enquesta del baròmetre del CIS va indicar que Vox obtindria un 1,2%, sí que se'n va parlar massa. A la mateixa enquesta va sortir que el PACMA tindria un 1,4%; però, malgrat això, tots els mitjans van parlar de Vox. Hi ha una inèrcia informativa que beneficia Vox i l'entorn d'extrema dreta. Un exemple clar és el bus d'Hazte Oír, que va aconseguir molta presència mediàtica. Però, sí que té més lògica parlar de Vox des de les eleccions Andalusès i sabent que Vox està marcant l'espai polític de la dreta. Si no es té en compte Vox com a actor polític, és difícil entendre algunes maniobres de la resta dels partits de dretes.

Potser la pregunta hauria de ser: com hem d'informar sobre Vox?

Hem de reflexionar sobre si hi ha una “sobreinformatió”, si aporta alguna cosa al lector tot el que els mitjans diuen sobre Vox o si simplement estan reproduint un titular estrident i cridaner per tenir més clics. Per exemple, creieu que un acte de les joventuts de Vox en el qual Santiago Abascal va fer de DJ en una discoteca es mereixia aquella àmplia cobertura? Tot i això, s'ha d'entendre que tot el que surt de la norma té interès per als mitjans, i l'extrema dreta sempre se l'ha associat com l'enemic de la democràcia.

El fenomen de Vox als mitjans de comunicació confirmaria la teva tesi de la “presència absent” de l'extrema dreta a Espanya.

La meva idea era que, si a la major part d'Europa hi ha partits d'extrema dreta importants, a Espanya hi ha d'haver una extrema dreta que està amagada i que emergiria en qualsevol moment. Des del 1982 hi ha hagut una reflexió constant als mitjans cada vegada que hi ha hagut algun èxit de l'extrema dreta a Europa i aquí no. Encara que a Espanya l'extrema dreta sigui insignificant, si algú la mira en el temps, és un fenomen que ha aconseguit un alt nivell informatiu, tret del cas de la Plataforma per Catalunya. Per mi, la presència absent representa aquest interès recurrent per una realitat que era palesa a Europa i aquí no, i que, en certa manera, amb l'eclosió de Vox es “va resoldre l'enigma” i es va posar fi a aquesta excepcionalitat. Per tant, quan ha emergit la possibilitat que l'extrema dreta tornés a tenir representació parlamentària, se li ha dedicat un gran interès mediàtic.

Foto: IVAN GIMÉNEZ

El passat franquista d'Espanya ha ajudat que durant molts anys no hi hagi hagut cap partit d'extrema dreta

Espanya, Portugal i Grècia, tres països amb dictadures feixistes fins als anys setanta, van trigar molt a tenir partits d'extrema dreta amb diputats als seus parlaments. Portugal encara ni en té. Aquest passat franquista d'Espanya ha ajudat o ha perjudicat l'extrema dreta?

És una paradoxa, però crec que precisament el passat franquista d'Espanya ha ajudat que durant molts anys no hi hagi hagut cap partit d'extrema dreta. Els tres països que van tenir dictadures anticomunistes durant la Guerra Freda no tenien extrema dreta clàssica amb diputats fins fa poc. Portugal no en té; Espanya n'ha tingut al desembre del 2018 (llevat del parèntesi de la Plataforma per Catalunya del 2003 al 2015 en l'àmbit local i d'una presència molt petita de la ultradreta de Blas Piñar fins al 1982), i, a Grècia, l'extrema dreta emergeix el 2009 en les eleccions al Parlament Europeu amb la Concentració Popular Ortodoxa, i, quan aquesta fa fallida, sorgeix l'Alba Daurada. Fent una simplificació, penso això: les dictadures van arcaïtzar el discurs de l'extrema dreta i el van fer poc competitiu. Si ens fixem en Espanya, l'extrema dreta que sorgeix a finals dels setanta està fragmentada i té un discurs neofranquista. Però el franquisme és un règim unipersonal, i, per tant, no es pot restaurar, fet que el va convertir en un projecte polític inviable. L'extrema dreta d'aquell moment es caracteritza pel fet de ser nostàlgica del passat, és ultracatólica i es mostra favorable a una involució. Això no és atractiu per a la societat de l'època, que el que vol és superar la Guerra Civil i el franquisme.

Tampoc els ajuda que la primera Alianza Popular captés bona part del vot del franquisme sociològic. En aquell moment, l'extrema dreta dubta entre inserir-se en el sistema, participar en les eleccions i

influir políticament -com va fer el moviment italià-, o apostar per una involució política amb un cop d'Estat. Fuerza Nueva, el partit d'extrema dreta del moment, no tenia ni programa ni tàctica, i aquest cúmulo d'elements va precipitar el seu final.

Foto: IVAN GIMÉNEZ

“Si definim Vox com a neofranquisme, ens equivocarem”

Tornant al moment actual... podríem dir que Vox és neofranquisme?

Si definim Vox com a neofranquisme, ens equivocarem. Vox és un partit homologable a l'extrema dreta europea. Però té elements tradicionals de l'extrema dreta espanyola com l'ultranacionalisme espanyol -reivindicar Gibraltar-, el rebuig del 'separatisme' i l'oposició a la llei de la memòria històrica o a l'exhumació del cos de Franco... Això és cert que atrau una massa que no obligatòriament és defensora de la dictadura, però opina que la dictadura va tenir coses bones i dolentes. També pot mobilitzar un electorat antisocialista, que creu que li imposen una determinada lectura de la Guerra Civil. Una divisa important és "l'Espanya viva", l'Estat vist com un organisme viu, que renaixerà. Es parla de la 'Reconquista'; per tant, no és un lema "decoratiu": estem parlant de la nació, de la identificació d'Espanya com un ens viu, i això implica una política de regeneració i de reconquesta. Vox sintonitza amb aquest ultranacionalisme espanyol integrista, amb la idea d'una nació que renaixerà per damunt dels seus enemics, implícitament anomenats, i amb aquesta voluntat de renaixement de la nació, que sintonitza molt bé amb discursos que hi ha a l'extrema dreta occidental. No és casualitat que hagin agafat el lema de Donald Trump, "Tornem a fer Espanya gran", perquè és la idea que la pàtria renaixerà, més enllà de les seves elits traïdores.

Per tant, tu diries que no vénen del franquisme, però sí que impulsen un nacionalisme espanyol integrista.

Exacte. Si fos neofranquista, estariem parlant d'un cos doctrinal aferrat a Franco, relacionat amb el corporativisme, la democràcia orgànica, el partit únic... i tot això no hi és. Es combinen els elements tradicionals que hem esmentat abans amb idees modernes de l'extrema dreta, com el rebuig a "l'islam radical", la voluntat d'erigir un mur a Ceuta i a Melilla...

Defenses que, en lloc de criticar l'extrema dreta, s'ha d'anar a l'arrel del problema per solucionar-lo... A què et refereixes?

Informativament, crec que l'extrema dreta s'hauria de tractar com un partit més. Generalment, a Espanya es fan aproximacions crítiques als partits, on es mostren les seves contradiccions. Amb els partits de dretes, en canvi, es tendeix simplement a anatematitzar el discurs. Per exemple, s'hauria de fer una reflexió sobre fins a quin punt seria viable el programa d'ajudes a la natalitat que justifica Vox. Una "normalització informativa" pot donar claus per entendre per què hi ha gent que es pot sentir atreta per aquest partit.

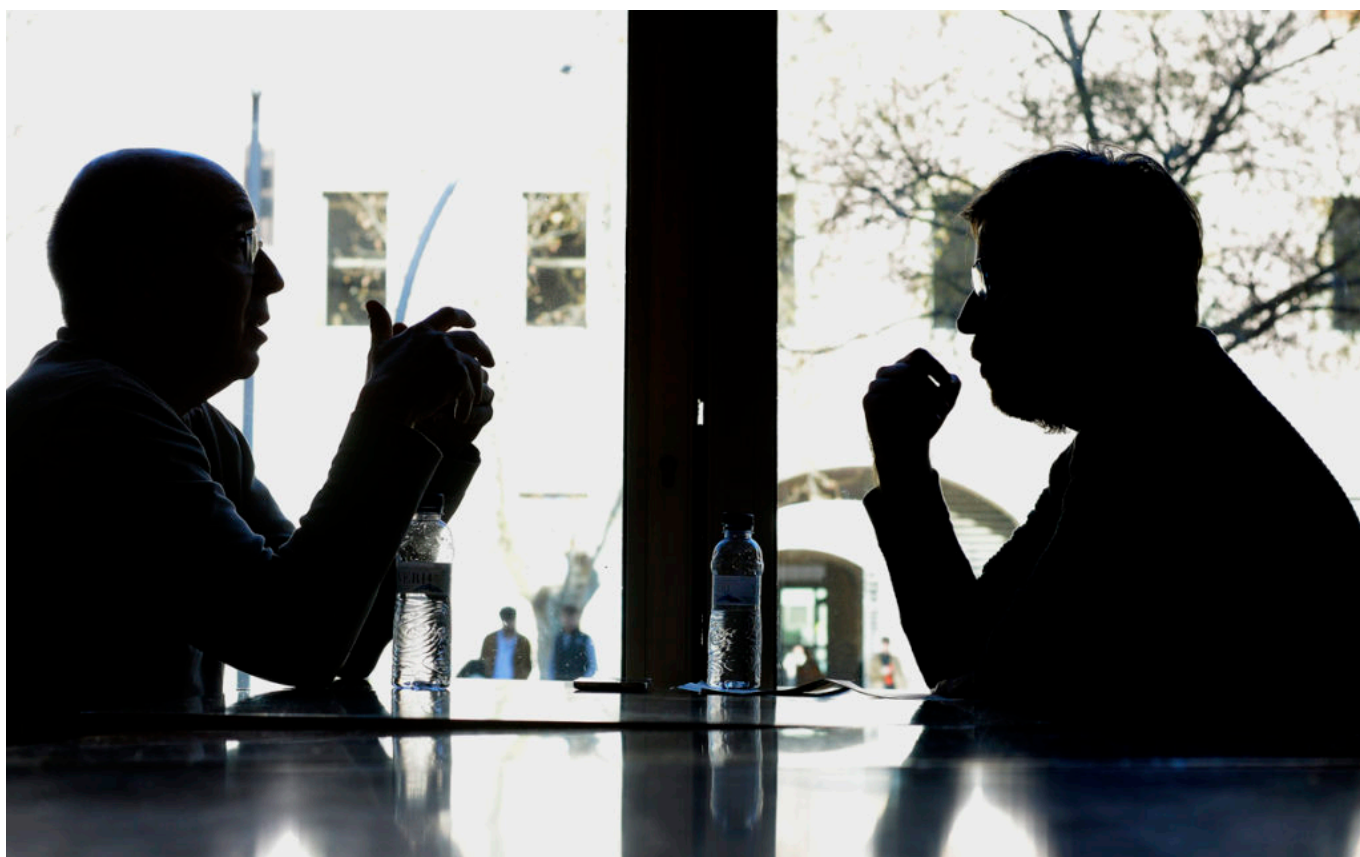

Foto: IVAN GIMÉNEZ

“Els socialistes i els comunistes s'adreçaven a una classe social en desaparició: l'obrer de les perifèries industrials”

Sabem si el votant potencial de Vox seria el d'un votant de classe obrera com una part -no tota- dels votants de Le Pen a França o provindria de classes mitjanes i altes, [com expliquen que va passar a Andalusia?](#)

Cal tenir en compte que les eleccions andaluses són un punt atípic per entendre el fenomen de Vox. Primer, perquè a Andalusia hi havia un govern socialista que havia tingut el Govern durant dècades sense cap alternança. Això provoca un esgotament. Si ets partidari d'un canvi de govern, òbviament no votaràs els socialistes ni Podem ni Ciutadans -que havien donat suport al PSOE. Per tant, es veia

una apatia en l'electorat, que es tradueix en un 41% d'abstenció, més d'un 3% de vot nul o en blanc, i els quatre partits principals no arriben al 50% del cens. La situació de desalineament electoral és tan gran que genera un espai propici perquè actors nous eclosionin. El resultat d'Andalusia té uns biaixos que en l'àmbit estatal no hi són.

D'acord, no es poden treure conclusions a partir dels resultats d'Andalusia, però sí que sabem com és el votant d'extrema dreta a l'Europa Occidental.

El problema dels partits que fa tants anys que existeixen, com el Front Nacional a França, és que porten des de l'any 1984 en l'àmbit institucional i, per tant, al llarg de 35 anys l'extrema dreta allà s'ha normalitzat i ha tendit a perdre peculiaritats que tenien abans. Fent una simplificació, les característiques d'aquests partits es basaven en la sobrerrepresentació dels homes sobre les dones (aproximadament dos terços d'homes i un de dones), un electorat majoritàriament urbà o 'rururbà' i una sobrerrepresentació d'electorat juvenil amb un nivell d'estudis baixos. D'aquests elements, alguns es mantenen, i d'altres, ja no.

La classe obrera que sí que pugui votar l'extrema dreta, ho fa pels errors de l'esquerra?

Aquí es barregen diferents qüestions. La primera és que tant el partit socialista com el comunista s'adreçaven a una classe social que està desapareixent: el de l'obrer de les grans perifèries industrials, que no havia patit les deslocalitzacions i tenia una carrera previsible, protegida pel sindicat. Això està desapareixent. En segon lloc, hi ha un problema de comunicació: els líders no s'identifiquen amb els votants. Han quedat unes perifèries urbanes, desindustrialitzades, amb sectors amb baixos ingressos i elevades frustracions, i tenen un problema per identificar-se amb els nous líders, dels partits socialistes especialment. I, a l'últim, hi ha una altra cosa, menor potser, que és que, si tu ets una persona amb aquest perfil i t'agradaria fer política, és difícil que puguis progressar en un partit institucionalitzat.

Quins podríem dir, en general, que són els factors que porten a votar partits d'extrema dreta?

El politòleg francès [Pascal Perrineau](#) al llibre '[La France au front](#)' explica que hi ha cinc fractures que expliquen el vot de la classe obrera a l'extrema dreta. Per començar, la que més s'ha utilitzat és la fractura econòmica entre perdedors i guanyadors de la globalització: el que abans era una petita ciutat de la perifèria ara és un suburbi desindustrialitzat amb un atur elevadíssim. En segon lloc, la fractura entre les zones integrades en l'economia dinàmica global i les zones que no ho estan: hi ha una corona de nuclis urbans ben inserits en l'economia global i, d'altra banda, zones urbanes i rurals, que han quedat fora del circuit, i això genera tensions. Una tercera fractura és la que s'estableix entre els partidaris de societats tancades i de societats obertes: els que volen multiculturalisme i influències de l'exterior, i els que no, més partidaris del proteccionisme. La quarta fractura és la que existeix entre els valors liberals i els valors autoritaris. I l'última és la que tenim entre cultures de govern i cultures de protesta. Depenent dels escenaris, algunes variables pesaran més que d'altres.

El cas més evident és el dels Armilles Grogues. És l'explosió, de la manera més literal, de la França perifèrica. Després d'un París metropolità i una corona de ciutats ben inserides en l'economia global, ens trobem "la França dels oblidats", la França interior, que cada vegada té menys oferta de serveis, les persones a qui se'ls complica la col·locació, que necessiten cotxe per desplaçar-se... Aquest fenomen està ben descrit en un petit assaig del sociòleg **Christophe Guilluy** que es diu '[La França perifèrica](#)'. Crec que hem de deixar d'analitzar si hi ha vot obrer o no, i hem de pensar en grans fractures que estan travessant les grans ciutats. És molt important no anar a dinàmiques binàries, sinó a dinàmiques multifactorials. Si ens quedem només amb un factor, tindrem una anàlisi

limitada i serà difícil d'entendre.

Foto: IVAN GIMÉNEZ

“El resultat de Vox a Catalunya dependrà molt del que passi a l'espai de la dreta amb el PP, C's i ells”

Coneixent la realitat històrica, electoral i fins i tot sociològica de Catalunya, es podria dir que aquí es dona el caldo de cultiu perquè Vox triomfi?

Faré dues precisions. Primer, que l'únic pronòstic que es pot fer és que no es pot fer cap pronòstic. I, segon, per entendre el que passa només se m'acut recórrer al discurs del replicant de 'Blade Runner' que diu allò que “he viscut coses que no creuríeu”.

Més enllà d'un pronòstic, pregunto si hi ha un espai sociològic i electoral per a l'extrema dreta a Catalunya.

Vox a Catalunya és una incògnita; no es poden fer suposicions perquè les enquestes encara no són fiables. Vox dependrà molt dels resultats que hi hagi a l'espai de la dreta, que ara inclou Ciutadans, el PP i Vox. Hi ha més d'un 40% del vot de dretes indecís. Aquí a Catalunya hi ha tres derivades a considerar: primer, que el PP va camí de la marginalitat, i, per tant, un elector del PP que veu que el seu partit està esdevenint testimonial pot decidir votar un altre partit per sentir-se més ben representat amb un discurs més contundent; segon, que és possible que Ciutadans en les eleccions catalanes hagués arribat al seu màxim històric i ara alguns votants seus poden decidir donar suport a Vox, perquè creuen que Ciutadans no és prou dur o poden pactar amb el PSOE, i, tercer, que Vox defensa que no calen les comunitats autònomes, i això pot atreure un votant a Catalunya. Si a les enquestes a Catalunya sortís que Vox té possibilitats d'obtenir un o dos escons, pot crear un efecte d'“autoprofecia” i que l'elector indecís pensi que votant-los no perdrà el vot. Però, ara mateix, un

mes és una eternitat. Pot passar qualsevol cosa. Per tant, Vox és un misteri que no sabrem fins a la nit de les eleccions.

“És lògic que hi hagués una reacció del nacionalisme espanyol contra l’auge independentista”

L’auge independentista a Catalunya semblava que havia ajudat a frenar l’ascens de l’extrema dreta perquè centrava el discurs en l’eix nacional i no en la immigració. Però, ara, sembla que Vox ha acabat utilitzant més l’anticatalanisme que la xenofòbia per créixer.

El nacionalisme de Vox és un reflex del temor de l’amputació d’Espanya. Torna el perill que hi hagi una “segona Cuba”. Després de veure com un moviment separatista mobilitzava el 48% de l’electorat català, és lògic que hi hagués una reacció del nacionalisme espanyol. L’esgotament del règim polític que va codificar la Constitució també és un altre element important. L’independentisme, Podem i en certa mesura Vox són una crítica al règim del 78.

Per què no ha tingut mai força parlamentària una extrema dreta independentista o nacionalista catalana com passa en gairebé tots els països europeus?

La configuració política de l’independentisme fins ara ha tingut grupuscles d’extrema dreta, però no hi ha hagut mai un gran moviment, a causa en part de com s’ha configurat l’independentisme a Catalunya: contra l’ultraespanyolisme, el feixisme, el franquisme... de manera que ha limitat el camp de joc per a una eventual extrema dreta independentista. Això no vol dir que no pugui existir en el futur, perquè som en un moment en què s’estan esquinçant tots els consensos polítics tradicionals que havíem vist, en què el sistema muda ràpidament i es fa difícil fer previsions.

Foto: IVAN GIMÉNEZ

“La Plataforma per Catalunya continua sent l'intent de fer una extrema dreta autonomista”

Per què va acabar fracassant el projecte de la Plataforma per Catalunya?

La Plataforma per Catalunya continua sent l'intent de fer una extrema dreta autonomista. Són un partit disposat a assimilar un electorat que podria ser independentista, catalanista o ultraespanyolista, perquè fa un discurs que crea un eix que ja no és dreta-esquerra ni Catalunya-Espanya, sinó autòctons-forans. I això té una gran capacitat d'integració. Ara tenim una extrema dreta que vol posar fi a les autonomies, vol revisar la Constitució i que és ultranacionalista espanyola. La realitat política que plantejava la Plataforma per Catalunya era una, i el que planteja Vox n'és una altra de molt diferent.

La fallida de la Plataforma per Catalunya s'explica en tres punts: el primer, la problemàtica de lideratge, que l'afebleix molt; el segon, el pes del procés a l'agenda política, que és aclaparador, i, el tercer, que Catalunya porta vivint una dinàmica electoral plebiscitària des del 2015: cada elecció es considera un plebiscit per la independència, i aquesta qüestió esdevé la qüestió central. Aquesta dinàmica fa que no puguin existir discursos excloents, perquè es necessita que tothom vagi a votar. La dinàmica a Catalunya és l'oposada a la d'Andalusia, on hi va haver molta abstenció: aquí hi ha una hipermobilització electoral permanent.